

Den dype økologiske bevegelsen I

I slutten av 70-årene ble et lite resymé av et foredrag jeg holdt i 1972 på den internasjonale kongress for fremtidsforskning i Bukarest oppdaget av to sterke og penneføre kaliforniske miljøaktivister, professorene George Sessions (filosof) og Bill Devall (sosiolog). Sammen med deres gode venn poeten Gary Snyder gjorde de anskrik: her er noe som kan brukes, lokalt og globalt. Resyméet bar titlen "The Shallow and the Deep, Long-Range Ecology Movement".

Snart ble de to førstnevnte adjektivene dessverre brukt om mennesker - "er han en grunn eller dyp økolog?", og jeg foreslo en tid at navnet burde oppgis. Nå brukes ofte "reform" i stedet for "shallow", men adjektivet "dyp" er beholdt, noe jeg mener er fullt ut akseptabelt. Reformøkologien antar at reformer i samfunnet er nok, den dype mener allsidig dyptgående endring er nødvendig. Så lenge vi ikke bruker de opprinnelige adjektivene om personer synes jeg ordene er lett å presisere. Hva det dreier seg om er de dypest liggende premisser for all vår tenkning og handling. Miljøaktivismens arbeid innen den dype økologiske bevegelse kan bare forstås ut fra at det bæres oppe av et total-syn eller rettere at det inngår i et hele som for det første berører grunnleggende, filosofiske eller religiøse premisser.

Ubehaget ved adjektivet "dyp" gjør seg fortsatt gjeldende. "Dyp økologi ved hvilket som helst annet navn ..." er titlen på

artikkel i den helt sentrale miljøaktivistsentret og tids-
skriftet Jorden først! (Earth First!) hvor Bill Devall har vært
særlig aktiv. "Hurra for dyp-økologiens idèer, men ordet har en
"selvgratulerende", "pompøs" tone, og gjør meg kald som en norsk
fjord", utbryter forfatteren. - En knakende god, selvironisk

dypøkologisk vise har "Deep, deep, deep - deep, deep, deep" som
refreng. Men det "pompøse" adjektivet gir god mening, tross alt.

Apropos Jorden først!: Den har fått mang en skyllebøtte for
ikke klart å avvise økosabotasje. Bl.a. har den vært uthengt i
det innflytelsesrike filosofiske tidsskrift "Environmental
Ethics". Sentrets medlemmer deltar i fantasifulle demonstrasjoner
og direktaksjoner til stadighet, men i alle fall vet ikke jeg at
noen av dem har deltatt i såkalt økosabotasje.

Hvis en alternativbevegelse i noen grad 'slår igjennom' blir dets navn rimeligvis brukt til hva som helst. Et stort oppslag i Los Angeles Times fortalte om dyr som var sluppet ut av den zoologiske haven. "Frigjørerne" hevdet at de gjorde det i den dype økologiske bevegelses tjeneste. Men ikke alle dyr tåler plutselig frigjøring. Falske støttespillere! En litt tvilsom trøst: alternative bevegelser er på mote en kort tid. Etterpå blir deres navn og slagord ikke lenger misbrukt så ofte.

Men nå vil kanskje en leser gjerne få vite nøyaktig hva så den dype økologiske bevegelse står for. Det får ikke hjelpe: jeg er så lei av å skrive og tale om det at jeg denne gangen må ha det litt moro, skrive spontant. Altså: det kommer nok noe hvis jeg ufortjent får tilstrekkelig spalteplass og tid.

Mitt utgangspunkt idag: offentlige, publiserte uttalelser av fremtredende kolleger at "dyp økologi" står for hva som helst - zen buddhisme, mytologi, overtro, romantisk vås, og dessuten mye annet, bare til dels bra saker. Noe måtte gjøres for å motvirke et slikt inntrykk. En 196 ords fremstilling på T_0 -planet ble laget. Dens 8 punkter er blitt publisert på norsk så jeg behøver ikke å gjengi den her, særlig da jeg nådig slipper den løs uten en vesentlig mer ordrik kommentar. (Rapport fra Nordisk Symposium i miljølære, juni 1985). Her er en smakebit:

483

"Punkt 6. Politikken må derfor /dvs. ut fra punkt 1 til 5/ endres på en måte som berører grunnleggende økonomiske, teknologiske og ideologiske strukturer." Dette punkt gir motiv nr. 2 til bruken av adjektivet "dyp". Det nytter lite, eller er kontraproduktivt - mener noen - å 'reparere' det gamle. New Age-bevegelsen faller igjennom ved kombinasjonen av dette 'reparasjons' eller 'reform' synspunkt pluss mangler i respekt og glede over hva Gaia i årmillionene har skapt foruten mennesket. Men det kinkige punkt å forklare kritikerne er at selv om de som støtter den dype økologiske bevegelse har et utstrakt felles område av generelle synspunkter ("nivå 2") har de også dyptliggende innbyrdes forskjeller, "nivå 1", og selvsagt undertiden noe uenig i dagens anvendelser av de generelle synspunktene. ("Nivå 3 og 4".) De spriker pr. def. i varierende grad unntatt på nivå 2. Dette fører direkte over i omtale av den beryktede forkle-figuren med dets 4 nivåer - erklært uforståelig av minst én begavelse:

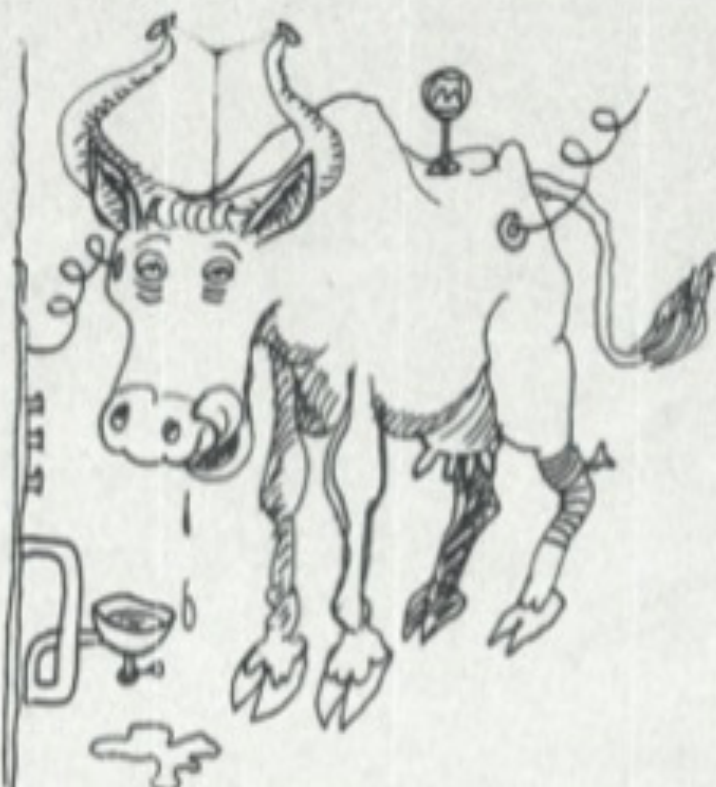
Eksempler:

- K - kristens preget
dypeste premisser
- F - filosofisk preg
- B - buddhistisk preg

På første nivå plasseres helt grunnleggende premisser, altså filosofiske og religiøse "siste" utsagn når personer og grupper presser seg til det ytterste i retning av å artikulere systematisk hva de står for. Ordet "filosofisk" er mer omfattende enn "metafysisk" siden det omfatter f.eks. de uhyre vesentlige slutningsregler i logikk og generell metodelære - utsagn som vel å merke ender med utropstegn, ikke punktum. De beskriver ingen fakta men er med på å avgjøre hva vi akter å regne som fakta.

De 8 punkter plasseres på nivå nr. 2, og er ment å være avledbare av de grunnleggende utsagn. Ikke logisk-formelt uan- gripelig avledbare, men litt omtrentelig slik som i humanistisk forskning og i Spinozas Etikk. De presenterer George Sessions og mitt forslag til formulering av de mest generelle synspunkter for så vidt de er felles for de som støtter den dype økologiske bevegelse i handling eller tale eller helst begge deler. Dermed er vi tilbake til utgangspunktet:

50

De som har inntrykk av at dyp økologi står for hva som helst sammenblander første og annet nivå. De som støtter bevegelsen har ulike filosofiske eller religiøse dypeste forankringer. For den videre utvikling av ulike kulturer er det vesentlig å hegne om slike dype forskjeller innen meget vide grenser. De uttrykker en styrke, ikke en svakhet ved bevegelsen. Hva religiøse forankringer angår, er det klart skille mellom folk f.eks. E.F. Schumacher som er inspirert av kristen, og folk, f.eks. Gary Snyder, som er inspirert av buddhistisk religiøsitet. Hva filosofier angår, merker man ulike syn inspirert bl.a. av Spinoza, Marx, Whitehead, Bergson, Heidegger. Hegel har nylig fått sin representant: En fremragende økofeminist, Patricia Hallen, begrunner - til min nåpende undring - de 8 punkter ut fra Hegels

logikk som hun tok doktorgraden på. Et vesentlig kjennetegn ved ulikhetene i det metafysiske og religiøse plan er ikke så mye at de er kilde til klar uenighet, men at det er en beskjeden grad av innbyrdes forståelse og innlevelse. Gary Snyder plasserer på nivå i den buddhistisk pregete oppfatning at "universet og alle skapelser i det er internt (intrinsically) i en tilstand av komplett visdom, kjærlighet og medfølelse ..."
(Deep Ecol. s. 251.) Enig eller uenig? Det blir en tanke komisk å stille opp for-eller-imot argumentasjon.

Forsøkene på å gi en grei oversikt og sammenligning er mistenkkelig. Hva er hensikten? Forståelsesmani er destruktiv! Nivå 3 dekkes av de mange hypoteser og normer som forbinder de otte punkter med konkrete avgjørelser i konkrete, daterbare situasjoner. Avgjørelsene uttrykkes ved utsagn med utropstegn. De trenges i de stadige konflikter vi står i.

Den dype skologiske bevegelse særkjennes ved at dens støtter går til bunns i sitt syn på forholdet natur/menneske og er rødt til å gjøre det fordi det de står for berører alt. Men siden de fleste ikke er profesjonelle filosofer eller andre med spesialtrenting i verbal artikkelasjon, vil de tre frem ved sine handlinger, livsstil og ved artikkelasjon uten profesjonalisme. Det springende punkt er altså ikke felles, alment forståelige helt grunnleggende premisser, men pretensjonsløse forslag til formulering av en felles "plattform" av temmelig generell karakter. At det er noe felles gir seg påfallende like utslag jorden rundt i direkte-aksjoner og aktiv deltagelse politisk. Nettopp dette felles har inspirert til talen om en usedvanlig homogen internasjonal bevegelse. Bevisstheten om dette fellesskap er en kilde til øket tillit blant de ofte små og isolerte grupper som kjemper innbitt men oftest på vikende front mot overmakten. De utgjør lømmer med en distinkt minoritetskultur og minoritetsbevissthet innen de kvelende storsamfunn.

Blant de 8 punkter er ett tatt med som jeg synes er nesten for trivielt til å settes på trykk:

"5. I nåtiden er størrelsen og arten av menneskets inngrep i naturen uforsvarlig og situasjonen forverres med stigende hastighet".

Det nær trivielle ligger bl.a. i det årlige stigende tilskudd kombinert med stigende størrelse av inngrep pr. individ.

Langt vanskeligere er det å formulere felles trekk av mer abstrakt art. Jeg valgte å bruke tanken, følelsen og intuisjonen om naturens egenverdi, verdighet og selvstendighet.

"Berøv ikke landskapet dets syngende bække" (Wergeland). Ødeleggelsen av den syngende bekken ved Norges største arbeidsplass, Universitetssentret på Blindern, var et uerstattelig tap for landskapet. Men tusener av andre eksempler kan nevnes hvor inngrepet ikke var nødvendig for å tilfredsstille vitale behov. Norsk litteratur i de siste 150 år er et tusenstemmig kor til ære for naturen i hele dens mangfold og uavhengig av nyttehensyn. Wergeland sier ikke "Berøv ikke menneskene ..." og han kan, slik filosofisk fenomenologi vil støtte ham i, tilkjenne bekkene sangstemme. Den opplevete og erfarte virkelighet har slike kjennetegn ("Tertiære kvaliteter").

Arne Næss

(forts. neste nr.)

Den dype økologiske bevegelsen II

Slike tanker ga følgende forslag til punkt 1:

"1. Menneskelige og ikke-menneskelige livsformer på jorden har verdi i seg selv. Verdien er uavhengig av de ikke-menneskelige livsformers nytte for menneskelige formål."

Synspunktet sies gjerne å være biosentrisk, ikke homosentrisk. Liv defineres videre enn i biologiske lærebøker. Bruken av ordet "leve" i "La elva leve!" gir et ypperlig eksempel

- anvendt verden over.

Men nettopp en sånn bruksmåte har vært gjenstand for hard kritikk fra enkelte fortjenstfulle miljøforkjempere med Richard Routley (Canberra, Australia) i spissen: Mytologi! Overtro! Obskurantisme! Tullprat! Under sitt nye navn Richard Sylvan har han utgitt et eget skrift hvor han huifletter hva han mener dyp økologi står for, men han ender med at den kanskje kan redde. Som svar på hans angrep har Warwick Fox forfattet et skrift av stor verdi uavhengig av dets egenskap av solid positivt svar. Mer om ham senere.

"Tullprat" ("Rubbish!") er også en kjær glose i nyutgaven av den store historisk anlagte klassiker "Man's Responsibility for Nature" (1974) forfattet av John Passmore. Likesom Routley er han i sin legning gjennomsyret av britisk solid, analytisk tenkning og "common sense". Den California-sentrerte varianten av dyp økologi forekommer ham (og mange andre) litt hysterisk. (Mitt uttrykk). Ironisk sier han at "det undertiden blir ymtet om at i "Menneskets ansvar for naturen" råper jeg meg som 'grunn' økofilosof, mens jeg i senere skrifter ... viser tegn på 'dybde'." (Sitat fra forordet i nyutgaven). Hvis dybde impliserer "primitivisme og mystisisme, vilje til å dra tilbake til en tilstand hvor verden, unntatt for noen få grupper av jegere, var en umåtelig villmark, ... hvis slike synspunkter viser "dybde", så er jeg stolt over å kalle meg "grunn". (S. 198) 'Tilbake til jeger og samlerkulturen!' var i noen år et motto, og Paul Shepard skrev som om han mente menneskene burde trekke seg tilbake til en svært liten del av planeten. Passmore reagerte også rimeligvis mot ukritisk begeistring for 'den fjerde verden', urbeboerne av Australia, indianerne langs USA's vestkyst osv. Han har vel også 'romantikken' til Dolores LeShapelle

(A2)

i tankene. Hennes mange kursar og sammenkomster er preget av symboler, rituale og mytologi. (Ypperlig! Det samme gjelder hennes bok om hellige fjell. Nils Faarlund har riktignok knurren men det henger kanskje sammen med at hun som profesjonell skilærer bruker skiheis (som ikke er hånddrevet?).

Høyaktelse og innsats for resten av ikke-industrielle kulturer er et karaktertrekk ved den dype økologiske bevegelse. Uttrykket "menneskelige livsformer" i punkt 1 og også uttrykket "menneskets liv og kulturer" i punkt 4 (se senere) henspiller på dette. Hverken Sylvan eller Passmore synes å være vesentlig påvirket av den økende bevissthet om de såkalte "primitive" kulturers egenverdi, verneverdi og økologiske forsvarlighet. Orden "naturvern" og "miljøvern" er misvisende. Det vi vil har med livet og vår utrolige klode å gjøre, ikke bare med noe som i den industrialiserte verden har tendens til å bli fremmedgjort under navnet "natur" og "miljø".

'Hører hjemme' er et av mine kjæreste uttrykk. Sylvan, Passmore, Skolimowski, Richard Watson og andre fortjenstfulle arbeidere i vingården, men kritikere av bevegelsen, hører som forfattere kanskje ikke hjemme der. Men de kan jo ha det godt annetsteds. Ingen bekymring. Polemikk er her av tvilsom verdi.

Punkt én i 'plattformen' utdypes og utvides ved punkt to og danner grunnlag for de problematiske, radikale og provoserende punkter tre og fire.

"2. Livsformenes rikdom og mangfold bidrar til realisering av disse verdier og er også verdier i seg selv."

Ord som 'økosystem' og 'helhet' burde kanskje være med her, men hovedsaken er å komme ut over tanken om at det er nok å bevare mot utryddelse av arter og den overirevne konsentrasjon om det mest spektakulære (pandaer, verdens høyeste trær osv.), og om vesener av noenlunde vår egen størrelse, snikekatter, ^{storørete spydneser} falske vampyrer, brølaper, osv. De livsformer som fremfor noe må hegnes om er oftest usynlige. "Small is beautiful!" - javel, men dette gjelder også det lillesmå.

Hvem har ikke kommet i berøring med den lille Eutreptiella gymnastica som holder til i vannet langs våre 100 tusen øyer og skjær? Det er vanskelig ikke å ønske å være med i dens elegante ballett med alle de fine ryttene. Vi kan gripe oss i det overdrevent selvkritiske innfall at identifikasjon med Eutreptiella kan falle lettere enn med enkelte av våre kolleger. Eutreptiella kan briske seg med at hun er et av havets dyr, men hun kan også være stolt som plante - hun har dyrets bevegelighet men plantens eventyrlige klorofyll.

Det gjenstår mye i vårt nærver med de usynlige verdener og vår bevissthet om vår fortid - paleontologiens budskap om fortidens liv. Alle livsformene har enkeltvis en egenverdi, men levetiden til artene er begrenset. Pattedyr-artene har kanskje en levetid på 20 millioner år i gjennomsnitt. (Hva med oss?)

Funkt 3 og 4 er kortfattede, men vidtgående:

"3. Menneskene har ikke rett til å redusere denne rikdom og dette mangfold (diversity) uten for å tilfredsstille vitale behov.

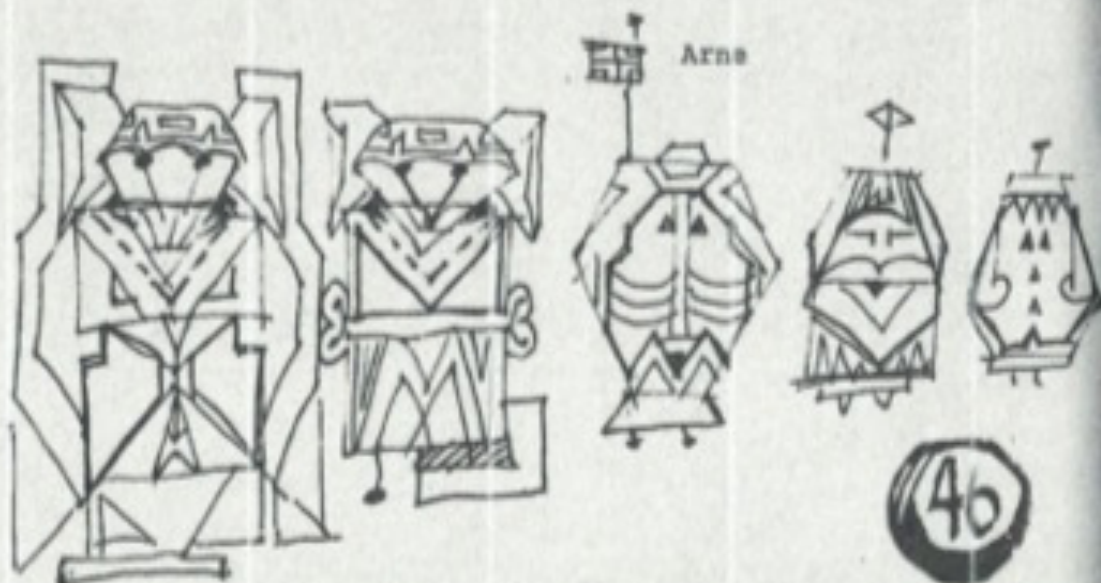
4. Det menneskelige livs, og kulturenes, blomstring er forenlig med en betraktelig reduksjon av menneskepopulasjonen. Det ikke-menneskelige livs blomstring fordrer en slik reduksjon."

Dagligtalens upretensjose "du har ikke rett til ..." passer bra her på T₀-nivået. Andre mener det ikke bør brukes: "Menneskene bør ikke ..." Svakt, synes jeg. Filosofisk er "rett til" selvfølgelig problematisk, men det er alle viktige normerende talemåter.

Klart nok kan uttrykket "vitalt behov" tolkes svært forskjellig. Jeg går inn for et forholdsvis vidt begrep slik at nye mer enn det som skal til for å overleve, dekkes av begrepet.

Prøver av offentlig kritikk av disse to punktene har overrasket meg meget. Man har kanskje forstått at det her er tale om et langsiktig program. I de siste år, bl.a. gjennom forskningen til Michael Soulé, er det blitt klart at hvis evolusjonen skal få fortsette med kraften den nylig hadde, trenges det svære områder av fri natur. Naturparkene er for små. Det vil kanskje ta tusen år å rydde opp.

Dette er mer enn nok for denne gang. La meg til slutt innrømme at måten sakene er fremstillet på i det foregående kan gi inntrykk av at jeg mener å stå mer sentralt i den dype økologiske bevegelse enn jeg faktisk gjør. Hva jeg har gjort er i alt vesentlig bare å bruke en bestemt terminologi til å peke på at det finnes en global bevegelse hvor de ofte små og isolerte deltagergroppene kunne ha utbytte av å vite om hverandres eksistens. Jeg har lagt vekt på systematisk, logisk velordnet artikulering av felles synspunkter, men de færreste liker dette innerst inne. De 'tror' heller ikke på det.

DEN DYPE ØKOLOGISKE BEVEGELSE

III

Rådet for natur og miljøfag i Oslo arrangerte et seminar om be-folkningsreduksjon ut fra dyp-økologiske synspunkter som var overordentlig lærerrikt. Dette skyldes ikke minst sosial-økonomen Tore Thonstad og økolog og Norad-ekspert Margnar Norderhaug.

Thonstad ga bla. en oversikt og de "rent" sosialøkonomsike fprdeler og ulemper (a) ved et lavere befolkningstall, 2 eller 3 millioner, i Norge og (b) under langsomt avtagende befolkning, f. eks. fra 4.2 til 2 eller 3.

Under (b) framhøvet han at prosent folk i produktiv alder kunne være konstant. Det vil være flere uproduserende gamle, men færre uproduserende barn og tenåringer. De økete sosiale omkostninger ved å trygde flere gamle ville oppveies av reduserte omkostninger ved færre ganske unge. (Men hva forholdet er mellom utgifter ved undervisning, kriminalitet og alkoholisme i aldersgruppen 14-21 og utgifter til alderstrygd.)

Konklusjon: Sosialøkonomien hverken sier noe generelt for eller imot befolkningsreduksjon innen moderate grenser. Spørsmålet er politisk.

I de hyppige internasjonale konferanser hvor den tredje verden er representert er det av vesentlig betydning at de rikeste industristatene, innbefattet Norge, innrømmer et enhver

løkning ut over deres nåværende befolkningstall innbærer en mye større ødeleggelse ev livsbetingelsene på jorden enn en tilsvarende økning i den tredje verden. Hvis vi anslår giftutslipp og energiforbruk ved daglig vask i Norge til 90 ganger så stort som gjennomsnittet i India, vil det si at 4 millioner i Norge opptre som 360 millioner i India. En ny nordmann koster da moder jord det samme som 90 nye indere.

Norges forhandlere og politikere kan øke sin troverdighet innen internasjonal befolkningspolitikk ved å fremheve at Norge hilser med glede og tillit en reduksjon av den norske befolkning - samtidig som ødeleggelsene pr. individ reduseres. Det svekker oss når vi forlegger befolkningsproblemet ensidig til den tredje verden.

Livskvaliteten behøver ikke avta under reduksjonen i Norge til et lavere nivå. Men dette innebærer reformer av familiepolitikk og griper dypt inn i livsstil og sosiale ordninger, f.eks. arkitektur og familieforhold. Noen retningslinjer: færre uønskete barn, m/færre tilfeller av vanskjøtsel, omsorgssvikt, mishandling. Bedre skoler for færre elever. (Sml. NOU, 1982:26)

Punkt 6 av platformen er meget abstrakt og generell og sier bare at de foregående punkter

(pluss eventuelle andre premisser) impliserer fundamentale samfunnsmessige endringer økonomisk, teknisk, ideologisk osv. Med andre ord: ikke snakk bare om reformer! Ikke snakk bare om vårt forhold til natur! Endring av innbyrdes forhold er nødvendig for å tilfredsstille de 5 foregående punkter. Blant de generelle synspunkter på endring kan vi i Norge glede oss over Sigmund Sæterengs perspektiv på komplikasjon i kontrast til kompleksitet.

Forholdet til den grønne politiske bevegelse kan oppsummeres slik: Et grønt samfunn forutsetter politikk i pakt med punktene i den dype økologiske bevegelses platform. Stort mer kan ikke sies generelt, fordi siktepunktet er et mangefold av ulike grønne samfunn i pakt med ulike tradisjoner i sterkt ulike land.

Innen debatten om grønne partier og deres programmer er det merkbart at den dype økologiske bevegelse har å kjempe med ensidig sosialt, ensidig åndelige, eller ensidig naturelskende synspunkter. Den idag mest kjente representant for de, etter min mening, ensidig sosialt grønne, er Murray Bookchin. Han førte et viktig møte i juli av representanter for alle grønne grupper i USA ut på viddene ved å postulere et avgjørende motsetningsforhold mellom sosial økologi og dyp økologi (identifisert med den Nord-kaliforniske

variant, Sessions, Devall, Gary Schneider o.a.) Man måtte velge det ene eller det annet, basta. Det grunnleggende ensidig sosialt grønne synspunkt går ut på at menneskene først må holde opp å dominere hverandre innen de er istand til å slutte å dominere naturen. Dyp sosial endring er det som de grønne partier samles om. Hovedinnvendingen mot det ensidige sosiale perspektiv har vært at tiden er for knapp. Vi må prøve å gjøre noe med forholdet til naturen - straks. Ved siden av det politiske og sosiale arbeid er det muligheter for direkte miljøvern selv innen svært utrivelige stater. De ensidig åndelige grønne synspunkter fremhever at vi "må begynne med oss selv", først endre egen livsstil, bedre skjønne at vi har fri vilje, delta i åndelig pregete sammenkomster, danne fellesskap med sterk vekt på det åndelige. Dette vil endre holdningene til naturen, og holdningsendringen vil føre til politisk endring, mener man.

Utslag av ensidig naturelskende synspunkter så vi f.eks. i 60- og 70-årene ved mangel på respekt for lokalbefolkningen ved opprettelse av naturparker. I Norge finner vi undertiden det synspunkt at opprettelsen av fullt ut levedyktig norsk ulvestamme er så viktig at lokalbefolkningens innvendinger ikke kan telle. De fulle sosiale og økonomiske konsekvenser blir skjøvet til side. Det trenges sans for proposjoner og

et globalt perspektiv.

Et gjennomgripende tema innen den dype økologiske bevegelse er nødvendigheten av allsidighet, innbefattet samarbeid med grupper innen fredsbevegelsen. Dette samarbeid er idag vesentlig sterkere enn for 10 år siden.

Punkt 7 preges av et positivt slagord som nå begynner å få klarere innhold, livskvalitet. Nedgang i den gjennomsnittlige levestandard (blå. hos oss) parret med bibehold eller øket livskvalitet. Viktigere r det siste og avsluttende punkt: De som aksepterer de 7 foregående punkter er forpliktet til å prøve, direkte eller indirekte, å bidra til å realisere de nødvendige forandringer. De å punktene gjelder en sosial bevegelse, ikke en akademisk filosofi. Den grunne økologiske bevegelse er også handlingsrettet, men mangler altomfattende og dyptgående langsiktige perspektiver.

Arne Næss